

„W miesiącu maju nie włanczajmy...”

Z trudem napisałam tytuł artykułu – musiałam dwa razy „poprawić”, by był napisany tak, jak jest. Dlaczego? Nie trzeba być purystą językowym, by stwierdzić, że składa się z błędów. Tak, proszę Państwa, dziś przypomnimy sobie, jakie błędy językowe nasi rodacy robią najczęściej, pomimo tego, że wiele razy słyszeli, że tak mówić nie należy. Dlaczego robimy błędy językowe? Ponieważ słyszymy niestaranne wypowiedzi innych osób, czytamy materiały napisane językiem nazbyt sformalizowanym, ponieważ mówiło się tak „od zawsze”. Błędy te zostały wiele razy obśmiane, a jednak nadal mają się dobrze i wcale nie tak rzadko wybrzmiewają. Oto przykłady:

„w miesiącu czerwcu”

Wiemy, że czerwiec nie jest tygodniem, dniem ani godziną. Jest miesiącem. Dlatego sformułowanie „miesiąc czerwiec” jest pleonazmem, potocznie określanym jako „masło maślane”. Używane jest najczęściej w języku urzędowo-kancelaryjnym, ale z punktu widzenia poprawności językowej nie jest dopuszczalne w żadnej odmianie polszczyzny, nawet tej urzędowej. Wystarczy, że powiemy „w czerwcu” i z pewnością nasi słuchacze będą wiedzieć, że coś odbyło się, odbywa lub odbędzie w tym pięknym miesiącu.

„w dniu 1 lipca”

Podobnie jak sformułowanie z przykładu pierwszego, także to jest pleonazmem. 1 lipca jest datą dzienną, więc słowo *dzień* jest tu zbędne. Językoznawcy jednak dopuszczają jeden wyjątek w użyciu słowa *dzień* przed datą (np. *w dniu 1 lipca*, *z dnia 1 lipca*, *na dzień 1 lipca*): można tak powiedzieć lub napisać stosując styl oficjalny i urzędowy. Dlatego mamy *zarządzenie dyrektora z dnia...*, *pismo z dnia...*, *oświadczenie wydane w dniu...* itp. W tych przypadkach użycie słowa *dzień* nie jest błędem, ale powtarzam: jest to wyjątek. W innych odmianach języka polskiego, w tym potocznej, tak mówić ani pisać nie należy.

„1 sierpień”

Podając datę dzienną, należy nazwę miesiąca powiedzieć w dopełniaczu – w tym przypadku: **pierwszy sierpnia**. Łatwo będzie stosować poprawną formę, gdy zastosujemy taki oto sposób: „w pamięci” wstawiamy słowo *dzień* pomiędzy numerem dnia a nazwą miesiąca, czyli: **pierwszy (dzień) sierpnia**, **dwudziesty czwarty (dzień) grudnia** itp.

„w dniu dzisiejszym”

To wyrażenie, a także podobne mu w *dniu wczorajszym*, *w dniu jutrzejszym*, słyszymy często w oficjalnych komunikatach medialnych i wypowiedziach mających charakter urzędowy. Czy są poprawne? W stylu urzędowym tak, jednak posługując się innymi odmianami języka należy po prostu powiedzieć: **dzisiaj**, **wczoraj**, **jutro**.

„w roku dwutysięcznym dwudziestym”

Mimo że od roku dwutysięcznego mija dwadzieścia lat, nierzadko słyszymy połączenie tak brzmiącego liczebnika z numerami kolejnych lat: w roku *dwutysięcznym trzecim*, *dwutysięcznym piętnastym*, *dwutysięcznym dwudziestym*. Dbający o poprawność językową powiedzą: w roku **dwa tysiące trzecim**, **dwa tysiące piętnastym**, **dwa tysiące dwudziestym**. Ta druga forma jest zgodna z opinią Rady Języka Polskiego na ten temat, według której: „W liczebnikach oznaczających daty człony odnoszące się do tysięcy i setek nie odmieniają się”¹. Tak też rozstrzygają słowniki poprawnej polszczyzny. Stosując pierwszy wariant, o roku następnym musielibyśmy powiedzieć: *dwutysięczny dwudziesty pierwszy*, a o roku 2221: *dwutysięczny dwusetny dwudziesty pierwszy*, warto więc posłuchać językoznawców i używać konstrukcji prostszej, czyli w datach rocznych nie odmieniać tysięcy i setek, porzeczając na odmianie dziesiątek i jedności: w roku **dwa tysiące dwudziestym pierwszym**.

„1-IX-2020”

Skoro o datach mowa, to poświęćmy chwilę także na sposób ich zapisywania. Możliwości są trzy:

1) data pisana w całości cyframi arabskimi, np. **1.09.2020 r.**

Ważne jest tutaj to, że po liczbach oznaczających dzień i miesiąc stawiamy kropki. W zapisie komputerowym poszczególnych składników daty, czyli dnia, miesiąca i roku, nie oddzielamy spacją;

2) data, w której miesiąc został zapisany cyfrą rzymską: **1 IX 2020 r.**

W tym przypadku nie stawiamy kropki po żadnym składniku daty i oddzielamy je spacją;

3) data, w której nazwę miesiąca piszemy słownie: **1 września 2020 r.**

Pamiętać należy o podaniu nazwy miesiąca w dopełniaczu.

W przykładach użyłam skrótu *r.* dla oznaczenia roku. Tak piszemy najczęściej, ale możemy zamiast skrótu napisać pełne brzmienie wyrazu, tj. roku (*1 września 2020 roku*) lub w ogóle zrezygnować z tego oznaczenia, ponieważ nie ma ono wpływu na czytelność daty – na przykład następujące zapisy: *1.09.2020*, *1 IX 2020* nie pozostawiają żadnych wątpliwości o jakie daty chodzi.

„nie włączajmy”

Forma podstawowa tego czasownika to **włączać**, a nie **włanczać**. Skoro mamy **włączać**, to formy osobowe są następujące: **włączam, włączasz, włącza...** (a nie: **włanczam, włanczasz, włancza**). I oczywiście mówimy: **nie włączajmy**. Element instalacji służący do włączania to także **włącznik**, a nie **włancznik**. **Włączmy** więc do swego słownika prawidłowe formy tego czasownika.

¹ http://www.rjp.pan.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=270:odmiana-dat&catid=44&Itemid=145
[Dostęp: 7.05.2020].

„wziąć”

Wprawdzie coraz rzadziej, ale jeszcze słyszymy niepoprawną formę czasownika **wziąć**, wymawianą jako *wziąć*. Prawdopodobnie ta błędna forma z końcówką -ść powstała na podobieństwo czasowników *siąć* lub *przyć*, jednak do tej grupy nie należy. Mówmy zatem i piszmy wyłącznie **wziąć**.

„z dużej litery”

Oto przykład ukazujący, że w jednym wyrażeniu można zrobić dwa błędy. Jakże?

1. W ortografii mamy litery małe i **wielkie** (a nie: duże).

2. Piszemy **wielką literą** lub **od wielkiej litery** (a nie z *dużej/wielkiej litery*).

Poprawny nagłówek tego fragmentu artykułu byłby więc zatytułowany: „**wielką literą**” bądź „**od wielkiej litery**”.

„w cudzysłowie”

Być może zauważyli Państwo, że nagłówki poszczególnych fragmentów tego tekstu są „obrazowo” błędne, więc ujęłam je w cudzysłów. Tak jest i w tym przypadku. Gdzie jest błąd? W końcówce wyrazu. Nie mówimy *w cudzysłowiu*, lecz **w cudzysłowie**. Poloniści, chcąc by uczniowie zapamiętali formę prawidłową, często posługują się analogią do wyrazu *rów*, ponieważ oba wyrazy odmieniają się według tego samego wzoru, np. D. *rowu* – *cudzysłowu*, Msc. *w rowie* – *w cudzysłowie*. To pierwszy sposób zapamiętania prawidłowej formy. Drugi należy do tych z przymrużeniem oka, ale chyba także jest skuteczny. Oto on: jako że cudzysłów oznacza, że przywołujemy czyjeś, czyli cudze słowa, możemy żartobliwie pomyśleć „w cudzym słowie”, a głośno powiedzieć: **w cudzysłowie**.

Wyrazów, wyrażeń i zwrotów, których prawidłowe formy co pewien czas można sobie przypominać, jest wiele. Będziemy je analizować w kolejnych artykułach. Warto to robić nie tylko ze względu na fakt, że jako nauczyciele mamy obowiązek posługiwać się poprawnym językiem, ale także dlatego, że posługiwanie się poprawną polszczyzną to bardzo ważny element naszej kultury, nie tylko językowej.